

בע"ה הרב נריה במחלוקת עם החרדים בנושא גיוס בחורי הישיבות

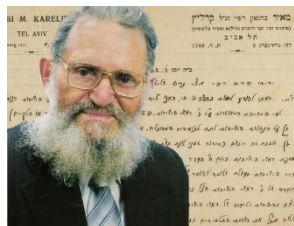
אריק קיציס, הספרייה הלאומית פורסם באתר ynet 19:47 | 10.07.24

התכתבות מרתקת, השמורה בארכיון הרב משה צבי נריה בספרייה הלאומית, מספרת על ראשית המחלוקת ההיסטורית בין החרדים לציבור הדתי-לאומי בסוגיית הגיוס לצבא

זה היה בראשית שנת 1948, קצת יותר מחודש לאחר החלטת האו"ם על הקמת מדינה יהודית. הציבור היהודי בארץ ישראל היה עסוק בהכנות להקמת המדינה, הכנות שנערכו כשברקע מתנהלים כבר קרבותיה הראשונים של מלחמת העצמאות. בנקודה ההיסטורית הזו, קראו אגודת ישראל ופועלי אגודת ישראל – שתי התנועות הפוליטיות החרדיות הבולטות ביותר – לגיוס הנוער החרדי והדתי לצבא שבדרך, למעט נשים ותלמידי ישיבות.

בקרב החרדים עצמם ובין הציבור החרדי לציבור הדתי לאומי (שהשתייך אז ברובו לתנועת "המזרחי") הייתה מחלוקת בסוגיות הבאות: האם בנות תשחררנה רק מגיוס חובה או מגיוס בכלל? האם בחורי הישיבות ישוחררו מגיוס או שישרתו שירות חלקי? האם בחורי הישיבות יתגייסו ליחידות קרביות, או רק לאימונים וכוחות עזר? מי ייחשב כתלמיד ישיבה?

מסמך מרתק מארכיונו של הרב משה צבי נריה, שרישומו הסתיים לאחרונה במחלקת הארכיונים בספרייה הלאומית, נותן לנו הצצה לאחד מרגעיה הראשונים של המחלוקת ההיסטורית בין החרדים לדתיים-הלאומיים בסוגיית הגיוס לצבא, הנמשכת עד היום.

הדמויות

הרב משה צבי נריה

רב משה צבי נריה, ברקע מכתבו שנמצא בספרייה הלאומית (צילום: באדיבות המשפחה)

נולד בלודז', שאז הייתה חלק מהאימפריה הרוסית, בשנת 1913. הוא למד בצעירותו בישיבות בערים שקלוב ומינסק, בתקופה שבה לימודים בישיבה, תחת השלטון הקומוניסטי בברית המועצות, נחשבו לחתרניים. עוד לפני גיל 18 עלה לארץ לבדו, בסיועו של הרב אברהם יצחק הכהן קוק, והחל ללמוד בישיבת מרכז הרב. במקביל, הוא היה פעיל בתנועת הנוער "בני עקיבא".

בסוף שנת 1939 הקים הרב נריה את הישיבה בכפר הרא"ה, שהייתה הישיבה הראשונה ברשת מוסדות החינוך של "בני עקיבא". בשנותיה הראשונות נלמדו בישיבת כפר הרא"ה לימודי קודש בלבד, כדוגמת הישיבות החרדיות. ... אומנם הישיבה בכפר הרא"ה התנהלה במתכונת טיפוסית של ישיבה, אך היא הייתה חלק מתנועת בני עקיבא, ופעלה על פי האידיאלים של התנועה: תלמידי הישיבה עסקו, לצד הלימוד, גם בעבודות חקלאיות, והישיבה שלחה את אחד מרבניה, הרב מרדכי ברויאר, למחנות המעצר הבריטיים בקפריסין, כדי שיקים שם שלוחה של הישיבה.

גם ההווי הפנימי של הישיבה היה ברוח זו. התלמידים נהנו מאוטונומיה רחבה, שכללה את הזכות לקבל תלמידים חדשים. הם ערכו לעיתים תכופות פגישות ואספות תלמידים, וועד התלמידים היה שותף בקבלת החלטות ניהוליות.

הרב מאיר קרליץ

נולד בשנת 1875 בעיירה קוסובה שברוסיה הלבנה. הוא למד בישיבות ליטאיות, נישא לבתו של זקן רבני וילנה ושימש כרב בעיירה לכוּבִיץ'. הוא היה אחיו של החזון איש (הרב אברהם ישעיהו קרליץ), מקורב לגדולי הרבנים החרדים באירופה של ערב מלחמת העולם השנייה, והיה בין מקימיו של ועד הישיבות בפולין.

ערב מלחמת העולם השנייה הוא עלה עם משפחתו לארץ ישראל, ובה המשיך להיות פעיל מאוד בהנהגת הציבור החרדי ובהקמת מוסדותיו העיקריים – החינוך העצמאי, מועצת גדולי התורה וזה שנוגע יותר לסיפורנו – ועד הישיבות.

"באנו לידי הסכם עם המוסדות"

בתאריך 18 בינואר 1948 שלח הרב מאיר קרליץ מכתב אל ראש ישיבת כפר הרא"ה, הרב משה צבי נריה. במכתבו, סיפר הרב קרליץ על סיכום זמני שגובש עם המוסדות הלאומיים בשאלת גיוס בני הישיבות, סיכום שהיה תקף לשנת תש"ח. בסוף המכתב, ביקש הרב קרליץ מהרב נריה את רשימת תלמידי הישיבה שלו, כדי שניתן יהיה לשלבם ברשימות התלמידים הפטורים מגיוס חובה.

ז' שבט תש"ח

ידידי הרב ר' מ.צ. נריה שליט"א

אחדש"ת (אחד דרישת שלום תורתו) באתי להודיע למעלת כתר"ה (כבוד תורתו הרמה) כי באנו לידי הסכם עם המוסדות, בדבר גיוס בני הישיבות בנוסח זה: בני הישיבות לפי הרשימות המאושרות ע"י ג' ראשי הישיבות, פטורים משירות בצבא (בגיוסים מלאים או חלקיים).

ב. על הנהלת הישיבות לתת לתלמידים המסוגלים אימון להגנה עצמית בפקודה ובהדרכתה של ההנהגה העליונה.

ג. הסדר זה יחשב כסידור זמני לשנת תש"ח ויבוא לדיון מחודש בראשית שנת תש"ט. אין לבטלו אלא ע"י הסכם חדש.

באסיפת ראשי הישיבות ביום ה' שעבר הוחלט: בן ישיבה נחשב מי שהוא תלמיד קבוע בישיבה ותורתו אמנותו על פי סדרי הישיבות מעולם ולומד ושומר כל סדרי הישיבה.

לוועדה של ג' ראשי הישיבות הנ"ל נבחרו ראשי הישיבות מפ"ת, פוניבז' וסלונים. על הישיבות להודיע על תלמיד שיצא מהישיבות – לוועדה של ראשי הישיבות הנ"ל. אם בדעת הנהלת ישיבת כפר הרא"ה להצטרף להנ"ל ימחול נא כ"ת... לשלוח תיכף את רשימת התלמידים בגיל הגיוס להועדה הנ"ל ע"פ הכתובת ת"א, מונטיפיורי 39, פועלי אגודת ישראל, בשביל... הועדה.

ידידו ומכבדו,

מאיר קרליץ

"אנו מעוניינים לשתפם במערכות צבאות ישראל"

במקרים רבים, נשמרים בארכיונים רק המכתבים שאותם קיבל בעל הארכיון, אולם במקרה זה הרב נריה רשם את טיוטת התשובה בגב המכתב המקורי, ולכן גם היא נשמרה.

בתשובתו, דחה הרב נריה, בנימוס אך בתוקף, את הצעת הרב קרליץ. הרב נריה אומנם הסכים שבני ישיבות צריכים להיות פטורים מגיוס מלא, אולם בנוגע לגיוס חלקי, דעתו הייתה הפוכה.

לכבוד

הרב הגאון המובהק

מוהר"ר מאיר קרליץ שליט"א

ברכה ושלו

אחדשת"ה

יסלח לי מאוד כתר"ה על איחור תשובתי על מכתבו. מחלה וטרדות עכבוני עד עתה.

ולעצם העניין, אם אמנם גם אנו סבורים שיש לפטור בני ישיבה מגיוס מלא, ברם בגיוס חלקי דומה שאנו בעצמנו צריכים להיות מעוניינים לשתפם. גם מטעמים נפשיים הפנימיים וגם משום הרמת כבוד התורה וקדוש שם שמיים ברבים.

המצאת רשימת תלמידינו בגיל הגיוס היא אפוא מיותרת כיוון שכאמור אנו מעוניינים לשתפם במערכות צבאות ישראל, ובמלחמתם מיד צר שבא עליהם.

רוב תודות לכתר"ה על פנייתו והתעניינותו.

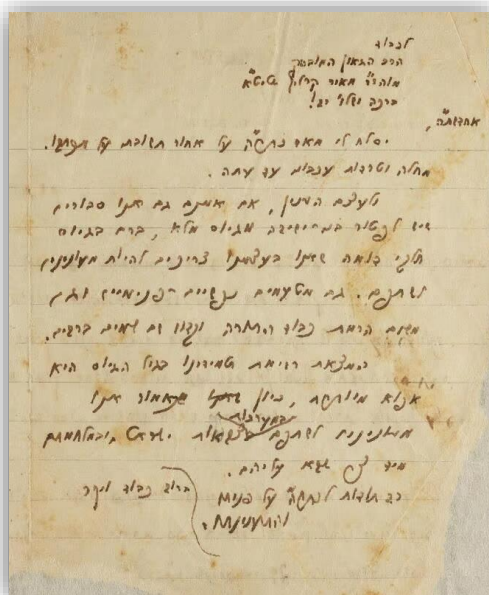
ברוב כבוד ויקר

משה צבי נריה

בארכיון הרב נריה, השמור בספרייה הלאומית, לא נמצא המשך להתכתבות בין השניים, ולא ידוע אם הם המשיכו לדון בנושא הגיוס, אך עם התגברות הקרבות במלחמת העצמאות, התגייסו רבים מבני הציבור הדתי לצבא. חלקם התגייסו ליחידות דתיות נפרדות ואחרים ליחידות כלליות. גם ישיבתו של הרב נריה, ישיבת כפר הרא"ה, שלחה את מרבית בוגריה לשירות צבאי. הרב נריה ליווה אותם ותמך בהם, ואף חיבר את המנון חטיבה 7 שבה שירתו חיילים בוגרי הישיבה.

אומנם חלפו כבר 76 שנה מאז אותה התכתבות, אבל השקפות העולם המוצגות בה – לא השתנו כמעט.

צילום המכתבים:

מכתבו של הרב מאיר קרליץ לרב נריה.

המסמך שמור בארכיון הספרייה הלאומית.

רשומה זו נרשמה והונגשה באדיבות קרן מוריס ובוורלי בביקר

טיוטת תשובתו של הרב נריה לרב קרליץ,
המסמך שמור בארכיון הספרייה הלאומית.
רשומה זו נרשמה והונגשה באדיבות קרן